

NAKNADA ZA UPORABU TUĐE STVARI U SVOJU KORIST

VISOKI TRGOVAČKI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

Presuda broj: Pž-6441/07 od 23. srpnja 2008.

Vijeće: Viktorija Lovrić, predsjednica vijeća,
te Marina Veljak i Branka Ćiraković, članovi vijeća

Ugovor o zakupu broda koji nije sklopljen u pisanom obliku ne proizvodi pravni učinak. Osoba koja je koristila brod ne duguje zakupninu, ali, s obzirom da je koristila brod, duguje naknadu koristi koju je imala od uporabe broda, sukladno primjeni instituta "uporaba tuđe stvari u svoju korist" iz Zakona o obveznim odnosima.

Tužitelj u tužbi tvrdi da je početkom 1991. godine s tuženikom dogovorio kupoprodaju ½ motornog broda "K.", u naravi ribarice te da je na ime kupoprodajne cijene tuženiku platio ukupno 83.000,00 DEM. U postupku traži da mu tuženik vrati 58.000,00 DEM jer nije došlo do realizacije ugovora. Ne traži ukupan uplaćeni iznos jer mu je tuženik već vratio 15.000,00 DEM, a nije mu priznao plaćenih 10.000,00 DEM. Zbog prestanka važenja valute DEM tijekom postupka zatražio je isplatu u EUR.

U odgovoru na tužbu tuženik tvrdi da tužitelju ništa ne duguje jer je dug prebiven s njegovom tražbinom za uporabu broda odnosno zakup broda. Ističe i prigovor zastare tražbine jer se ona odnosi i na iznos plaćen 1991. godine, a tužba je podnesena 27. siječnja 2007. godine.

Prvostupanjski sud je utvrdio nespornim da je: tužitelj koristio ribaricu do kraja veljače 1993. godine, platio ukupno iznos od 73.000,00 DEM, V. B. tužitelju u svibnju 1993. godine u ime tuženika rekao da je tuženik odustao od prodaje broda jer nije na vrijeme platio ugovorenu cijenu i vratio mu iznos od 15.000,00 DEM, navodeći da preostali iznos uplaćene cijene zadržava kao naknadu za uporabu broda (zakup broda) tijekom dvije godine. Prvostupanjski sud je zaključio da je tuženik bio dužan tužitelju vratiti isplate s osnova nerealiziranog ugovora o kupoprodaji, međutim, kako su paralelno s kupoprodajom stranke ugovorile i zakup broda za slučaj da do kraja 1991. godine tužitelj kao kupac ne plati dogovorenu cijenu broda, ocijenio je da tuženik ima pravo na naknadu za uporabu tog broda, ali ne u iznosu koji je zadržan, nego u iznosu koliko prema nalazu sudskog vještaka iznosi godišnji zakup za takvu vrstu ribarskog broda. Sud je uzeo u obzir da je tužiteljeva uporaba broda trajala dvije godine, i to samo pola broda, jer je brod istovremeno koristio M. L.

Protiv navedene presude u dijelu u kojem je tužitelj uspio sa svojim zahtjevom, tuženik je izjavio žalbu zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka, pogreš-

no i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom da Visoki trgovački sud Republike Hrvatske presudu u pobijanom dijelu preinači tako da odbije tužbeni zahtjev u cijelosti, a alternativno, da u tom dijelu presudu ukine i predmet vrati na ponovno suđenje. Obrazlažući žalbu tuženik tvrdi da je obrazloženje pobijane presude kontradiktorno samo sebi jer prvostupanjski sud navodi da je iznosom od 28.000,00 DEM, za koji je nastupila zastara, tuženik obračunao naknadu za uporabu broda, dok s druge strane za utvrđenje visine zakupnine koristi vještaka. Tuženik smatra da zakup, kad je u zastari, ne može iznositi 28.000,00 DEM, a kad nije u zastari, 14.000,00 DEM. Dalje, tuženik smatra nelogičnim da zakup za prvu godinu uporabe iznosi 28.000,00 DEM, a za drugu godinu uporabe 14.000,00 DEM. Tvrdi i da amortizaciju broda treba snositi zakupoprimatelj, a ne zakupodavatelj. U tom smislu prigovara osobi vještaka jer sudski vještak nije knjigovodstvene struke nego vještak za ribarstvo.

Protiv navedene presude u dijelu kojim je tužiteljjev zahtjev odbijen, tužitelj je izjavio žalbu zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, predloživši da Visoki trgovački sud presudu u pobijanom dijelu preinači tako da u cijelosti udovolji tužbenom zahtjevu, a podredno da presudu ukine i predmet vrati na ponovno suđenje. Navodi da pobijana odluka nije utemeljena na zakonu jer tužitelj nije tražio isplatu u EUR, niti to može tražiti, nego u protuvrijednosti u kunama. U pogledu prigovora zastare ističe da zastara nije nastupila jer je tuženik u trenutku kad je izjavio prigovor prijeboja početkom 1993. godine priznao tužiteljevo potraživanje, čime je zastarijevanje prekinuto i teče ponovo. Tvrdi da je izjavom tuženika da prebija tužiteljevo potraživanje za povrat iznosa plaćenog na ime kupoprodajne cijene sa svojim potraživanjem za uporabu broda prestalo njegovo potraživanje samo za iznos od 12.000,00 DEM, koliko košta zakup takvog broda prema nalazu sudskog vještaka. Prigovara i primjeni materijalnog prava vezano za stopu zatezne kamate tvrdeći da prema odredbi članka 22. stavak 4. i članka 29. stavak 1. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 35/05) ima pravo na kamatu po stopi od 15% godišnje, bez obzira na valutu glavnice.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske odlučio je da je tužiteljeva žalba djelomično osnovana, a tuženikova žalba nije osnovana.

Ispitujući pobijanu presudu na temelju odredbe članka 365. stavak 2. Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine" broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01 i 117/03, dalje ZPP) u granicama dopuštenih žalbenih razloga, pazeći pritom po službenoj dužnosti na bitne povrede odredaba parničnog postupka iz odredbe članka 354. stavak 2. točka 2., 4., 8., 9. i 11. ZPP-a, kao i na pravilnu primjenu materijalnog prava, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske zaključio je da je činjenično stanje u prvostupanjskoj presudi pravilno utvrđeno, ali je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo.

Pravilno je prvostupanjski sud ocijenio da su ostvarene pretpostavke za primjenu instituta stjecanja bez osnove po osnovi odredbe članka 210. stavak 1. i 3. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96 i 91/96; dalje: ZOO), jer je otpala osnova po kojoj je tužiteljeva imovina prešla u tuženikovu. Osnova je otpala u mjesecu svibnju 1993. godine raskidom ugovora o kupoprodaji zbog neispunjenja, što među strankama nije sporno.

Prema odredbi članka 210. stavak 1. ZOO kada dio imovine jedne osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u zakonu ili pravnom poslu, stjecatelj je dužan vratiti tu imovinu. Ako vraćanje imovine nije moguće, dužan je nadoknaditi vrijednost ostvarene koristi.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske ocijenio je da je prvostupanjski sud pogrešno zaključio da je tužiteljev zahtjev za vraćanje iznosa 28.000,00 DEM zastario. Naime, u ovom slučaju je do prijelaza tužiteljeve imovine u tuženikovu došlo na temelju ugovora koji je postojao, ali je kasnije otpao, jer ga je tuženik raskinuo. Prema odredbi članka 132. stavak 2. ZOO-a ako je jedna strana izvršila ugovor potpuno ili djelomično, ima pravo da joj se vrati ono što je dala. Tuženik ne samo da ne spori da mu je tužitelj dao 73.000,00 DEM, nego u ovom postupku izričito navodi da je tužiteljeva tražbina prestala prijebijem na temelju tuženikove izjave. Tužitelj prije raskida nije niti imao pravo tražiti da mu se vrati ono što je dao. Prema odredbi članka 361. stavak 1. ZOO-a zastarijevanje počinje teći prvog dana poslije dana kad je vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze, ako zakonom nije što drugo propisano, a u ovom slučaju nije. S obzirom da zahtjev za stjecanje bez osnove zastarijeva u roku od pet godina, a zastarijevanje je počelo teći tek nakon raskida ugovora u svibnju 1993. godine, u vrijeme podnošenja tužbe, 27. siječnja 1997. godine, utuženo potraživanje nije bilo zastarjelo.

Među strankama nije sporno da je tužitelj s osnove prodajne cijene za brod prema ugovoru o prodaji broda koji je sklopljen u usmenom obliku umjesto u propisanoj pisanoj formi, a nije konvalidirao u smislu članka 73. ZOO-a, tuženiku platio iznos od 73.000,00 DEM. Štoviše, tuženik je, a što je također nesporno, u svibnju 2003. godine vraćajući tužitelju ono što smatra da mu s osnove uplaćenog duguje, vratio 15.000,00 DEM, dok je za preostali iznos tužitelju stavio u prijebij svoju tražbinu s naslova naknade za zakup tog istog broda. Tuženik se i brani tvrdnjom da je utuženo potraživanje prestalo opisanim prijebijem. Među strankama nije sporno da je tužitelj brod koristio zajedno s M. L., pa tužitelj ne osporava osnovanost tuženikovog prigovora, no tvrdi da zakup broda, niti cijena zakupa broda nisu dogovoreni, a da zakupnina ne može iznositi toliko koliko tuženik traži.

Budući da prema odredbi članka 665. Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi ("Narodne novine" broj 53/91, dalje ZPUP) ugovor o zakupu broda mora biti sklopljen u pisanom obliku, te ako nije, ne proizvodi pravni učinak, tužitelj ne duguje zakupninu, ali s obzirom na to da je koristio brod, duguje naknadu za korištenje

broda. Iznos te naknade je među strankama sporan iz dva razloga: jer je sporna visina naknade za korištenje cijelog broda, te zbog toga što je tuženik tužitelju stavio u prijeboj svoje potraživanje bez da je uzeo u obzir nespornu činjenicu da su brod zajedno koristili tužitelj i M. L., što znači da je tužitelj zapravo koristio samo pola broda.

Radi utvrđenja koliko je u spornom razdoblju iznosila zakupnina za takvu vrstu broda, koliko bi trebala iznositi i naknada za njegovu uporabu, prvostupanjski sud je proveo dokazni postupak vještačenjem po sudskom vještaku za ribarstvo čiji nalaz i mišljenje je sud prihvatio, a koji je na ročištu 15. srpnja 2007. godine naveo da prema svom iskustvu, imajući u vidu da je od 1991. do 1993. godine u Hrvatskoj bilo najproduktivnije vrijeme za ribolov, cijena zakupnine takvog broda bila oko 1.000,00 DEM mjesečno, odnosno godišnje od 12.000,00-15.000,00 DEM.

Tuženik je njegovom nalazu prigovorio navodom da on nije vještak odgovarajuće struke i da nema knjigovodstveno znanje da bi mogao pravilno izračunati dobit, koji izračun je sastavni dio pisanog nalaza i mišljenja. Što se tiče visine zakupnine, tuženik smatra da je nalaz neprecizan. U žalbi protiv presude tuženik pak tvrdi samo da ovaj vještak nije kvalificiran izjasniti se meritorno o pitanju pripada li amortizacija broda vlasniku broda ili zakupoprimalju. Međutim, predmet vještačenja i nije dobit, nego samo visina zakupnine za čiju ocjenu je prema mišljenju suda kvalificiran upravo vještak koji se bavi ribarstvom.

Tužitelj je na ročištu na kojem se sudski vještak izjasnio o visini zakupnine izričito izjavio da je ocjena vještaka sasvim realna. S obzirom na to da se u žalbi ne mogu iznositi nove činjenice niti predlagati novi dokazi, osim ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se može izjaviti žalba, tužitelj nije u žalbi ovlašten prigovarati visini naknade za uporabu broda koju je prvostupanjski sud odredio u skladu s nalazom i mišljenjem sudskog vještaka.

Imajući u vidu da ni tuženik niti tužitelj nisu ničim dokazali da se cijena zakupa broda, koji ima karakteristike ribarice koja je bila predmet uporabe, razlikuje od cijene koju je sukladno nalazu vještaka utvrdio prvostupanjski sud, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske smatra da je prvostupanjski sud pravilno utvrdio da se cijena zakupa tijekom 1991. i 1992. godine određivala u vrijednosti od 14.000,00 DEM godišnje, te da je stoga utuženo potraživanje u tom iznosu neosnovano, jer je prestalo prijebom. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske napomenuo je da se na svaku godinu korištenja odnosi protuvrijednost polovine od tog iznosa, jer je tužitelj koristio brod s M. L.

Među strankama nije bilo sporno da utuženi iznos od 58.000,00 DEM (koji je utužen u protuvrijednosti u kunama) iznosi 29.654,92 EUR, kako je tužitelj specificirao tužbeni zahtjev nakon promjene valute na temelju prisilnih propisa donesenih od strane ovlaštenih organa Europske zajednice. Iz navedenog je vidljivo da je prvostupanjski sud u odnosu na glavno potraživanje pravilno utvrdio sve relevantne

činjenice, ali je pogrešno primijenio materijalno pravo, kako u pogledu prigovora zastare, tako i u pogledu ocjene ima li tužitelj po deviznim propisima pravo na isplatu strane valute, zbog čega je Visoki trgovački sud Republike Hrvatske tužitelju žalbu djelomično uvažio i pobijanu presudu u tom dijelu preinačio.

Odluka na temelju koje su zamijenjene neke valute zemalja članica EU, pa je tako zamijenjena i valuta DEM u EUR po paritetu 1 EUR za 1,95583 DEM, počela se primjenjivati od 1. ožujka 2002. godine, zbog čega je trebalo preinačiti izreku presude i u dijelu u kojem je određena kamata koja je na DEM mogla teći do 1. ožujka 2002. godine.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske zaključio je da tužitelj osnovano u žalbi ukazuje i na pogrešnu primjenu materijalnog prava vezano za pripadajuću kamatu prema Zakonu o obveznim odnosima "Narodne novine" broj 35/05, dalje ZOO 05). Taj zakon je stupio na snagu 1. siječnja 2006. godine, osim odredaba članka 26. stavak 1.- 3. i odredbe članka 29. stavak 2.- 6. i stavka 8., koji se počinju primjenjivati po isteku dvije godine od dana njegovog stupanja na snagu. Prema izričitoj odredbi članka 22. stavak 4. tog Zakona njegove odredbe o kamatama primjenjuju se na novčanu obvezu neovisno o valuti u kojoj je obveza izražena. Prema tome, od 1. siječnja 2006. godine nema razlike radi li se o novčanoj obvezi izraženoj u stranoj valuti ili o novčanoj obvezi u kunama, što dalje znači da tužitelju od toga dana pripada zatezna kamata od 15% koja je propisana člankom 1. Uredbe o visini stope zatezne kamate ("Narodne novine" broj 153/04). Od 1. siječnja 2008. godine tužitelju pripada kamata sukladno odredbi članka 29. stavak 2. ZOO 2005, prema kojoj se stopa zateznih kamata za odnose koji nisu iz trgovačkih ugovora i ugovora između trgovca i osobe javnog prava, kakav je i odnos koji je predmet ovog spora, određuje, za svako polugodište, uvećanjem eskontne stope Hrvatske narodne banke koja je vrijedila zadnjeg dana polugodišta koje je prethodilo tekućem polugodištu za pet postotnih poena. U prvom polugodištu 2008. godine (od 1. siječnja do 30. lipnja) na snazi je bila eskontna stopa HNB-a u visini od 9% godišnje, prema objavi u Narodnim novinama br. 1/08. Prema objavi u Narodnim novinama br. 75/08 i u drugom polugodištu 2008. godine (od 1. srpnja do 31. prosinca) na snazi je eskontna stopa HNB-a u visini od 9% godišnje.

Dr. sc. Vesna Skorupan Wolff, znanstvena savjetnica
Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Summary:

**COMPENSATION FOR THE BENEFIT CONFERRED FROM THE USE OF
ANOTHER PERSON'S SHIP FOR ONE'S OWN BENEFIT**

A bareboat charter not concluded in writing shall have no legal effect. Where a person used another person's ship for his own benefit, the owner may request from the former to compensate for the benefit conferred from the use of the ship.